

cior dominus quam iustior michi civis querebatur. quando vero^(a) etatis errores improborumque consilia secutus maluit, eversa libertate, ut esset tyrannus, qui princeps civis esse, florente urbe, poterat, eidem ipsi^(b) tam michi laudato, tam a me ornato^(c) maledixi, qui quidem nichil michi boni facere poterat, cum reipublice malefaceret^(d), nec quicquam a me prohibuisset mali^(e), qui libertatem, que bonum omnibus commune est, sustulisset. non enim vita magis cara^(f) erat sine libertate quam sine vita libertas, nec unquam post extinctam rempublicam ut essem in calamitate superstes optavi, qui, vigente illa, felix vixeram, copiis, gloria et honoribus abundans. pro qua non invite^(g) quidem, crudelissimo hominum mandante, ingratissimo exequente, mortem ut subirem visus sum, non quidem, ut tibi videtur, philosopho^(h) indignam, cum omne genus mortis iuxta est⁽ⁱ⁾, sed quam vellem^(j) vel felicioribus annis pro^(k) salute reipublice suscepisse. alias enim utile fortasse^(l) magis reipublice; tum vero, oppressa^(m) ea, etiam volenti⁽ⁿ⁾ michi necessarium; sed antea maxime quidem gloriosum mori michi fuisset, cum consul agens Catilinam patrie pestem vici atque eieci, et pestiferam illam coniurationem extinxi. quod facinus preclarum non tam prudentie mee, quanquam nichil est a me pretermisum, quam fortune populi Romani et consensui bonorum^(o) semper ascripti^(p). nam et consulatum et fasces ita gessi, ut non honorem ambiciose quesisses, sed onus et officium impositum michi^(p) suscepisse moleste videri possem. in quo munere nichil exi-

(a) *RG* quando non (b) *Dopo* consilia *L* *reca* sequutus est: malui eversa libertate ut esset tyrannus: qui princeps civis esse florere poterat. Eidem ipsi *G* civis etiam urbe (c) *G* mala faceret (d) *L om.* mali (e) *LC* enim magis vita cara (f) *G* invita (g) *CRG om.* philosopho (h) *L* omne mortis genus iustum est *G* genus mortis verum est (i) *RG* nollem (k) *L* vellem foelicioribus annis eam pro (l) *G* enim vide fortasse (m) *G* tum non opp. (n) *L* nollem (o) *CG* consensu honorum (p) *L* otium et off. imp. mihi

(1) Cf. *Epist. ad fam.* XI, xiv, 1: « measque sententias de adornando adulescente »; XI, xx, 1 (da Bruto a Cicerone): « quod diceret te dixisse « laudandum adulescentem, ornandum, « tollendum » »; *Phil.* V, xvii, 45: « sed « saepe spero fore huius adulescentis

« ornandi honorandique et nobis et populo Romano potestatem ».

(2) Cf. *Phil.* IV, vi, 15: « [Quirites,] « ut igitur Catilinam diligentia mea, « senatus auctoritate, vestro studio et « virtute fregistis ». E cf. pure *Catil.* II, i, 1.